

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-141>

УДК 336.14

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ В УКРАЇНІ

FINANCIAL INSTRUMENTS FOR THE IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN GREEN COURSE IN UKRAINE

Чугунов Ігор Якович

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3612-7236>

Канєва Тетяна Володимирівна

доктор економічних наук, професор,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9847-0948>

Любчак Ірина Станіславівна

аспірантка,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3988-2704>

Chugunov Igor, Kaneva Tetiana, Liubchak Iryna
State University of Trade and Economics

Сталий розвиток економіки в умовах євроінтеграції та повоєнна відбудова України включає економічний, соціальний та екологічний складові. Відповідно до цього, особливого значення набувають питання впровадження ефективних фінансових механізмів для реалізації Європейського Зеленого Курсу в Україні. У статті розглянуто питання впровадження та функціонування дієвих фінансових інструментів задля реалізації Європейського Зеленого Курсу для побудови «зеленої» економіки в Україні. Визначено можливості застосування механізмів debt-for-climate swaps та debt-for-nature swaps в Україні, що ґрунтуються на фінансуванні «зеленої» відбудови, зокрема відновлення екосистеми, зниження рівня забруднення навколишнього середовища, відновлення постачання електроенергії, тим самим знижуючи боргове навантаження. Обґрунтовано перспективні напрями удосконалення системи «зеленого» фінансування в Україні, що призведе до посилення ролі Зеленого Курсу в контексті повоєнної відбудови країни.

Ключові слова: Європейський Зелений Курс, «зелені» фінанси, фінансові інструменти, «зелена» економіка, «зелені» облігації.

The sustainable development of the economy in the conditions of European integration and the post-war reconstruction of Ukraine includes economic, social and environmental aspects. In this context, the issue of implementing effective financial mechanisms for the implementation of the European Green Course in Ukraine is of particular importance. The formation of national financial instruments for the implementation of the European Green Course is an important element at the current stage of state building. Effective and efficient implementation of «green» financing will ensure sustainable socio-economic development, as well as post-war reconstruction. The article focuses on the implementation and functioning of effective financial instruments for the implementation of the European Green Course to build a «green» economy in Ukraine. The possibilities of using the mechanisms of debt-for-climate swaps and debt-for-nature swaps in Ukraine, which are based on the financing of «green» reconstruction, namely the restoration of the ecosystem, the reduction of the level of environmental pollution, the restoration of the uninterrupted supply of electricity, thereby reducing the debt burden, have been determined. As a candidate for membership in the European Union, Ukraine can take advantage of financing opportunities for «green» reconstruction while simultaneously reducing its debt burden. The mechanisms of debt-for-climate swaps or debt-for-nature swaps can become very promising debt policy measures for the reconstruction of Ukraine. Prospective directions for improving the system of «green» financing in Ukraine are substantiated, which will lead to strengthening the role of the Green Course in the context of post-war reconstruction. It was determined that to

ensure the implementation of the European Green Course in Ukraine, it is promising to improve the legislative framework and introduce new financial instruments, «green» bonds, «green» lending, «green» insurance, and the creation of «green» funds. It is also promising to attract international «green» investors, which will contribute to attracting additional financial resources for reconstruction.

Keywords: European Green Course, «green» finance, financial instruments, «green» economy, «green» bonds.

Постановка проблеми. «Зелені» фінанси є ефективним механізмом вирішення екологічних проблем, а також дієвим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку територій, які є найбільш вразливими до погіршення стану забруднення навколишнього середовища, екосистеми та зміни клімату.

Згідно даних ООН, для комплексного вирішення екологічних проблем та побудови «зеленої економіки» до 2030 р. необхідно від 20 до 35 трлн. дол. США. При цьому близько 50% цих коштів повинні бути спрямовані на розробку та впровадження об'єктів відновлювальної енергії та інфраструктурних об'єктів, ще близько 20% – на пом'якшення та адаптацію до наслідків зміни клімату, майже 3–5% – на потреби «розумного» сільського господарства. У цьому контексті визначається актуальність впровадження політики Європейського Зеленого Курсу, що спрямований на формування ефективною, стійкою та конкурентоспроможною економікою Європейського Союзу через покращення здоров'я та якості життя людей, а також трансформування кліматичних та екологічних викликів на можливості у всіх сферах та політиках ЄС, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу.

Впровадження фінансових механізмів реалізації Європейського Зеленого Курсу в Україні є основою реалізації цілей сталого розвитку в умовах євроінтеграції, фінансування повоєнної відбудови, а також можливості реконструкції боргів через фінансування програм та проєктів відновлення екосистеми та захисту довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансових інструментів реалізації Європейського Зеленого Курсу є відносно новим, але вже досить поширеним серед наукової спільноти. Окремі питання впровадження та реалізації «зеленого» фінансування викликають дискусії, які згодом були висвітлені у наукових доробках. Зокрема, науковим базисом для розкриття досліджуваної теми стали праці таких науковців: Bakry W. [1], Chugunov I. [6], Sorrens T. [3], Heijer Ch.

[3], Mallik G. [1], Mishchenko S. [6], Morozova L. [5], Numan U. [7].

Дослідження впровадження дієвих фінансових інструментів реалізації «зелених» фінансів потребує подальшого поглибленого вивчення та ретельного аналізу. А тим змінам, що вже відбулись у системі реалізації «зеленого» фінансування потрібне наукове обґрунтування, що показує доцільність проведеного дослідження.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз теоретичних та практичних засад впровадження та функціонування фінансових інструментів задля реалізації Європейського Зеленого Курсу для побудови «зеленої» економіки в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейський Зелений Курс як загальносуспільна політика була представлена Європейською комісією в грудні 2019 року. Зелений курс є комплексним планом дій та стратегією зростання ЄС з основною метою зробити Європу першим у світі кліматично нейтральним континентом до 2050 р. Європейський зелений курс є комплексом дій кліматичної політики, що ґрунтується на ряді програм кліматичної політики, до прикладу, Європейська програма щодо зміни клімату ECCP та Кліматичний та енергетичний пакет (CARE) [11].

Дефініція «зелені» фінанси є відносно новим поняттям в науковій спільноті. Відповідно, єдиного трактування у науковій літературі поки ще немає. Зокрема, Організація з економічного співробітництва та розвитку визначає «зелені» фінанси як «фінанси для досягнення економічного зростання з одночасним зменшенням забруднення довкілля та емісії парникових газів...» [2]. Уряд Німеччини трактує дане визначення як «стратегічний підхід до інкорпорування фінансового сектору до трансформаційного процесу щодо переходу до низьковуглецевої та ресурсо-ефективної економіки в контексті адаптації до змін клімату...» [2].

На основі дослідження європейської нормативної бази, що стосується питань реалізації Європейського Зеленого Курсу, поняття

«зелені» фінанси узагальнено слід трактувати як сукупність грошових відносин між окремими державами світу, а також в середині держав з приводу застосування фінансових важелів, інструментів, норм і нормативів, які сприяють збереженню і покращенню кліматичних умов з метою належного відтворення факторів виробництва.

Фінансові механізми реалізації Європейського Зеленого Курсу через впровадження «зелених» фінансів мають такі основні вектори направлення та включають: фінансування інфраструктури; економічну підтримку галузей і підприємств; розвиток фінансових ринків [1].

Унікальність «зелених» фінансів полягає в тому, що, на відміну від поняття фінансів як економічної складової, вони охоплює питання фінансової підтримки інноваційної діяльності у сфері зеленого інвестування, що зосереджене на функціонування еколого-економічних систем. Воєнні дії на території країни та як наслідок достатньо рівень забруднення навколишнього середовища, зношення оборотних коштів та інтенсивне використання природних ресурсів значно висунули на перший план проблему запровадження екоінновацій як основи для покращення національних екологічних показників.

Згідно з політикою Європейського Союзу основними фінансовими інструментами реалізації Зеленого Курсу є [3; 9; 14]:

- «Зелені» облігації – фінансовий інструмент залучення інвестицій для приватного та державного секторів з метою фінансування «зелених» проєктів із забезпеченням екологічної вигоди;

- «Зелені» іпотечні кредити – суть полягає у тому, що банківські установи надають кредити із нижчими відсотковими ставками роздрібним клієнтам, які купують нові енергоефективні будинки та / або інвестують «зелені» проєкти;

- «Зелені» автокредити – надання кредитів із нижчими відсотковими ставками задля купівлі автомобілей з високою економічною та екологічною ефективністю;

- «Зелена» сек'юритизація – використання різні методи сек'юритизації у сфері природокористування, до прикладу, лісові облігації;

- «Зелені» індекси – розроблення банками індексів, які враховують майбутні екологічні можливості та загрози (Merrill Lynch розробила індекс енергоефективності);

- «Зелені» інвестиційні фонди – фонди, що акумулюють інвестиційні ресурси й спря-

мовують свої кошти на фінансування зелених проєктів та компаній;

- «Зелене» страхування – страхування, що охоплює такі сфери: страхові продукти, які диференціюють страхові внески відповідно до екологічних особливостей; страхування з урахуванням чистої технології та видів викидів;

- «Зелений» лізинг/оренда – застосування «зеленого» лізингу, включає: оренда «зеленого» (екологічно чистого) житла; оренда «зеленого» (екологічно чистого) автомобіля; енергоефективність [3; 9; 14].

Популярним фінансовим інструментом у країнах ЄС для сприяння розвитку «зеленим» фінансам є екологічні податки. Фіскальна та митна служба Європейської комісії поділяє екологічні податки на такі категорії: енергетичні (за використання електроенергії, палива тощо); транспортні (автомобільний акциз, податок за пробіг); збори за використання природних ресурсів; податки на викиди; плата за розміщення та утилізацію відходів; податки на вплив шуму.

Найпоширенішими екологічними податками в країнах ЄС є податки на транспорт (23%) та податки на енергетику (72%). Впровадження диференційованої системи оподаткування, субсидій та пільгових кредитів на основі «екологічності» продукції надають можливості підприємствам, які досягають кращих результатів екологічних показників виробництва шляхом модернізації та впровадження інновацій для підтримки сталого розвитку [7].

Щодо досвіду України впровадження «зелених» фінансів, то країна має значний потенціал для реалізації цілей Європейського Зеленого Курсу. Україна є пріоритетним партнером у реалізації «Водневої стратегії» та поставок водню на європейський ринок, а також програми «2x40 ГВт нових водневих потужностей», пов'язаної з будівництвом електролізерів потужністю 10 ГВт для виробництва зеленого водню. Необхідні природні ресурси, підключена інфраструктура та технологічний розвиток дають Україні значні переваги у сфері розвитку водневої енергетики та можливість співпрацювати з країнами Альянсу чистого водню.

В Україні розпочалась робота над впровадженням «зелених» фінансів, зокрема: в 2019 році в першому читанні прийнятий законопроект, який запроваджує інструмент «зелених» облігацій в Україні. Рішенням Національної комісії з регулювання цінних паперів

у 2021 році затверджено Рекомендації щодо реалізації або фінансування проєктів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій, які містять обов'язкові умови для випуску зелених облігацій і вимоги до проєктів, які можуть фінансуватися за рахунок залучених коштів [14].

Укренерго у 2021 р. випустило «зелених» облігацій на суму 825 млн. дол., у 2022 р., попри воєнний стан, здійснило першу виплату відсотків на 28,4 млн. дол. США за цими цінними паперами. Також залучено фінансування в розмірі 825 млн. доларів США шляхом випуску «зелених» облігацій сталого розвитку на Лондонській фондовій біржі строком на п'ять років [14].

У червні 2022 р. Україна отримала статус кандидата в члени ЄС. На шляху вступу до Європейського Союзу країна має відповідати економічним, соціальним та екологічним стандартам. Відповідно, для забезпечення реалізації принципів сталого розвитку та відповідності стандартам ЄС центром екологічних ініціатив «Екодія» розроблені принципи зеленої післявоєнної відбудови України [12]:

- Розробка сталих та системних рішень, створення ефективних довгострокових стратегій, в основі яких є триада «економіка-екологія-суспільство».

- Модернізація виробництва в усіх галузях економіки з використанням найкращих доступних технологій та практик, обов'язкове дотримання екологічних вимог та стандартів

ЄС, природоорієнтовані рішення для інфраструктури й капітального будівництва з метою випуску та виводу на зарубіжні ринки продукції агросектору й відродженої промисловості.

- Впровадження ініціативи сталого міста, інструментами реалізації якої мають стати удосконалена логістична інфраструктура та побудова логістичних хабів, політика озеленення міст, удосконалене міське планування та розвинена мережа громадського транспорту, розширена мережа моніторингу якості атмосферного повітря, екологічно чисте будівництво.

- Декарбонізація енергетичної системи України шляхом зменшення та подальшої відмови від використання викопного палива до 2050 р. Україна займає перше місце за викидами в атмосферу зольного пилу й діоксиду сірки, а також на другому за викидами оксидів азоту в Європі [12].

Ще одним важливим кроком є ухвалення у 2023 році рішення про створення Національного фонду декарбонізації та трансформації енергозбереження, кошти якого слугуватимуть джерелом фінансування міжгалузевої політики енергоефективності та декарбонізації, в тому числі реалізації «зелених» проєктів [15].

Розвиток «зеленого» фінансування в Україні є важливим елементом повоєнної відбудови. Станом на травень 2023 року збитки економіки України через воєнний стан становили 147,5 млрд. дол. США. Прямі втрати

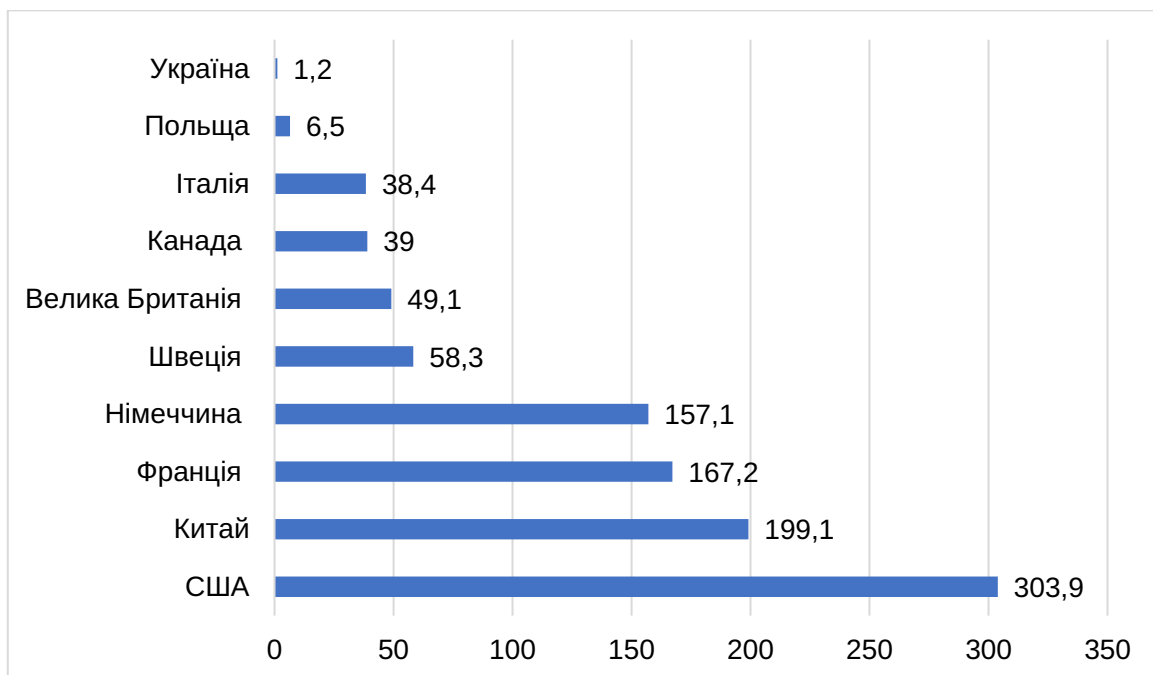

Рис. 1. Обсяги зелених облігацій у розрізі країни у 2021 році, млрд. дол. США [14]

через пошкодження енергетичної інфраструктури склали 8,3 млрд дол. США. Вартість відновлення вітчизняної інфраструктури, яка була пошкоджена або зруйнована внаслідок вторгнення країни-агресора в Україну становить щонайменше 411 млрд. дол. США [14].

Екологічні збитки, спричинені руйнацією Каховської ГЕС, оцінюються близько у 1,5 млрд. дол. США, збитки державного майна меліоративних систем і каналів унаслідок підриву Каховської ГЕС орієнтовно у 150 млрд. грн. [14].

Для України є перспективним впровадження механізмів debt-for-climate swaps та debt-for-nature swaps (реструктуризація частини боргу у вигляді зобов'язань країни-боржника фінансувати програми, проекти або політики у сфері захисту довкілля або змін клімату). Сутнісно даний механізм означає зменшення боргового навантаження на країну боржника через направлення фінансових ресурсів на відновлення екосистеми. Пріоритетним для України є розгляд можливості вивільнення фіскальних ресурсів на «зелене» відновлення територій, зокрема за механізмами debt-for-climate swaps чи debt-for-nature swaps, що суттєво знизить боргове навантаження та покращить екологічний стан в країні.

Як кандидат у члени Європейського Союзу, Україна може скористатися можливостями фінансування «зеленої» відбудови, одночасно знижуючи своє боргове навантаження. Механізми debt-for-climate swaps чи debt-for-nature swaps можуть стати перспективними заходами боргової політики щодо відбудови України.

На основі результатів дослідження сучасного стану розвитку «зеленого» фінансування в Україні у цьому напрямку перспективним є: розроблення дієвої стратегії зеленого фінансування на національному рівні, що включатиме напрями повоєнної відбудови країни; формування нормативного забезпечення реалізації «зеленого» фінансування (станом на тепер в Україні недостатньо розвинена

законодавча база, яка регулює фінансові механізми Зеленого Курсу); забезпечення прозорості та якості інформації для «зелених інвесторів»; стимулювання розвитку та впровадження нових зелених інструментів фінансування, у т.ч. введення в обіг зелених фінансових продуктів, таких як «зелені» облигації, «зелене» кредитування, «зелене» страхування; залучення міжнародних «зелених» інвестицій; створення ефективних механізмів моніторингу та оцінки зелених інвестицій.

Вищезазначені перспективні напрями удосконалення функціонування «зеленого» фінансування в Україні дозволить більш ефективно впроваджувати в дію «зелені» фінанси, що вплине на соціально-економічний розвиток країни.

Висновки. Формування національних фінансових інструментів впровадження Європейського Зеленого Курсу є важливим елементом на сучасному етапі розвитку країни. Ефективна та дієва реалізація «зеленого» фінансування дозволить забезпечити сталий соціально-економічний розвиток, а також повоєнну відбудову економіки України.

Для забезпечення реалізації Європейського Зеленого Курсу в Україні перспективним є удосконаленням законодавчої бази та запровадження нових фінансових інструментів, «зелені» облигації, «зелене» кредитування, «зелене» страхування та створення «зелених» фондів. Також перспективним є залучення міжнародних «зелених» інвесторів, що сприятиме додатковим фінансовим ресурсів у відбудову. Зважаючи на збільшення державного та гарантованого боргу в Україні, а також на значні негативні наслідки війни, країні варто розглянути можливість реалізації механізмів debt-for-climate swaps чи debt-for-nature, що спрямовані на фінансування «зеленої» відбудови економіки країни, у т.ч. відновлення екосистеми, зниження рівня забруднення навколишнього середовища, відновлення постачання електроенергії, тим самим знижуючи боргове навантаження держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bakry W., Mallik G., Nghiem X.-H., Sinha A., Vo X. V. Is green finance really «green»? Examining the long-run relationship between green finance, renewable energy and environmental performance in developing countries. *Renewable Energy*. 2023. Vol. 208. May. P. 341–355.
2. European Commission. European green bond standard. 2023. URL: <http://surl.li/npnbz> (дата звернення: 11.11.2023).
3. Heijer Ch., Coppens T. Paying for green: A scoping review of alternative financing models for nature-based solutions. *Journal of Environmental Management*. 2023. Vol. 337. July 2023. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.117754> (дата звернення: 09.11.2023).

4. IFC, Bloomberg. Emerging Market Green Bonds Report 2021, June 2022. URL: <http://surl.li/npnfc> (дата звернення: 14.11.2023).
5. Morozova L. Development Fintech Ecosystem: Evidence of European Countries for Ukraine. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. P. 29–38.
6. Naumenkova S., Mishchenko V., Chugunov I., Mishchenko S. (2023). Debt-for-nature or climate swaps in public finance management. *Problems and Perspectives in Management*, 21(3), 698–713
7. Numan U., Ma B., Sadiq M., Bedru H. D., Jiang C. The role of green finance in mitigating environmental degradation: Empirical evidence and policy implications from complex economies. *Journal of Cleaner Production*. 2023. Vol. 400. May. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136693> (дата звернення: 14.11.2023).
8. Бєлов Я. «Зелені» облигації як інструмент відбудови та сталого розвитку міст України. *Дзеркало тижня*. 2022. 14 листопада. URL: <http://surl.li/npnql> (дата звернення: 15.11.2023)
9. Бондаренко О. Зростання економіки та скорочення викидів: яким має бути зелене відновлення промисловості після війни. *Економічна правда*. 2023. URL: <http://surl.li/npnrf> (дата звернення: 14.11.2023).
10. Держенергоефективності: ВРУ схвалила створення Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації. 2023. URL: <http://surl.li/npnrh> (дата звернення: 09.11.2023).
11. Європейський Зелений Курс (European Green Deal). Представництво України при Європейському Союзі. URL: <http://surl.li/icmki> (дата звернення: 09.11.2023).
12. Екодія: Центр екологічних ініціатив. Офіційний веб-сайт. URL: <https://ecoaction.org.ua/> (дата звернення: 12.11.2023).
13. Кліматична політика України: енергетичний складник. Heinrich Boll Stiftung. Представництво Фонду ім. Г. Бюлля в Україні, 2019. URL: <http://surl.li/npnsy> (дата звернення: 11.11.2023).
14. Кращі практики «зеленого» фінансування та повоєнного «зеленого» відновлення: можливості для України. Міжнародний фонд відродження. URL: <http://surl.li/npntd> (дата звернення: 15.11.2023)
15. Про схвалення Рекомендацій щодо реалізації або фінансуванню проектів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облигацій: рішення НКЦПФР від 07.07.2021 р. № 493. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 07.11.2023).

REFERENCES:

1. Bakry W., Mallik G., Nghiem X.-H., Sinha A., Vo X. V. (2023). Is green finance really «green»? Examining the long-run relationship between green finance, renewable energy and environmental performance in developing countries *Renewable Energy*. Vol. 208. May. P. 341–355 (in English)
2. European Commission. European green bond standard. 2023. URL: <http://surl.li/npnbz> (in English)
3. Heijer Ch., Coppens T. Paying for green: A scoping review of alternative financing models for nature-based solutions. (2023) *Journal of Environmental Management*. 2023. Vol. 337. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.117754> (in English)
4. IFC, Bloomberg. Emerging Market Green Bonds Report 2021, June 2022. URL: <http://surl.li/npnfc> (in English).
5. Morozova L. (2022) Development Fintech Ecosystem: Evidence of European Countries for Ukraine. *International Journal of Computer Science and Network Security*. P. 29–38. (in English)
6. Naumenkova S., Mishchenko V., Chugunov I., Mishchenko S. (2023). Debt-for-nature or climate swaps in public finance management. *Problems and Perspectives in Management*, 21(3), 698–713. (in English)
7. Numan U., Ma B., Sadiq M., Bedru H. D., Jiang C. (2023) The role of green finance in mitigating environmental degradation: Empirical evidence and policy implications from complex economies. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 400. May. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136693> (in English)
8. Bielov Ya. (2022) «Zeleni» oblihotsii yak instrument vidbudovy ta staloho rozvytku mist Ukrainy [«Green» bonds as a tool for reconstruction and sustainable development of Ukrainian cities]. *Dzerkalo tyzhnia*. 14 lystopada. URL: <http://surl.li/npnql> (in Ukrainian)
9. Bondarenko O. (2023) Zrostannia ekonomiky ta skorochennia vykydiv: yakym maie buty zelene vidnovlennia promyslovosti pislia viiny [Economic growth and emissions reduction: what a green post-war industrial recovery should look like]. *Ekonomichna pravda*. URL: <http://surl.li/npnrf> (in Ukrainian)
10. Derzhenerhoefektyvnosti [State Energy Efficiency]: VRU skhvalyly stvorennia Derzhavnoho fondu dekarbonizatsii ta enerhoefektyvnoi transformatsii (2023). URL: <http://surl.li/npnrh> (in Ukrainian)
11. Yevropeyskyi Zelenyi Kurs (European Green Deal). Predstavnytstvo Ukraini pry Yevropeiskomu Soiuzi. URL: <http://surl.li/icmki> (in Ukrainian)
12. Ekodiia: Tsentr ekolohichnykh initsiatyv [Ecodia: Center for Environmental Initiatives]. Ofitsiinyi veb-sait. URL: <https://ecoaction.org.ua/> (in Ukrainian)

13. Klimatychna polityka Ukrainy: enerhetychnyi skladnyk [Climate policy of Ukraine: energy component]. Heinrich Boll Stiftung. Predstavnytstvo Fondu im. H. Bollia v Ukraini, 2019. URL: <http://surl.li/npnsy> (in Ukrainian)
14. Krashchi praktyky «zelenoho» finansuvannia ta povoiennoho «zelenoho» vidnovlennia: mozhlyvosti dlia Ukrainy [Best practices of «green» financing and post-war «green» recovery: opportunities for Ukraine]. Mizhnarodnyi fond vidrozhennia. URL: <http://surl.li/npntd> (in Ukrainian)
15. Pro skhvalennia Rekomendatsii shchodo realizatsii abo finansuvanniu proektiv ekolohichnoho spriamuvannia shliakhom emisii zelenykh oblihatsii [On the approval of the Recommendations on the implementation or financing of environmental projects through the issuance of green bonds]: rishennia NKTsPFR vid 07.07.2021 r. № 493. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (in Ukrainian)